

The study concludes that the effective professional preparation of future specialists in physical culture and sports requires the extensive integration of fundamental medical-biological knowledge into the methodological context of athletic training. This approach facilitates the development of highly qualified professionals capable of scientifically managing physical training, optimizing adaptation to physical exertion, and preventing sports injuries within the modern high-tech sports industry.

Key words: *athletics, professional training, physical culture, sports science, medical-biological disciplines, age physiology, biomechanics, sports physiology, biochemistry, nutrition science, teaching methodology, individualization of the training process, injury prevention*

Стаття надійшла до редакції 26.03.2025 р.

УДК 378:[81'367:811.161.2]

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2025.35.331023](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2025.35.331023)

РАІСА ДРУЖЕНЕНКО

ORCID: 0000-0002-7002-4273

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

ЕЛЕМЕНТИ СИТУАЦІЙНОЇ МЕТОДИКИ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Статтю присвячено дослідженню елементів ситуаційної методики в системі фахової підготовки майбутнього вчителя української мови, зокрема формування його методичної компетентності. Аналіз джерельної бази з теми дослідження підтвердив затребуваний характер ситуаційної методики в історії української науково-педагогічної галузі. Відповідно до мети авторка логічно обґрунтовує базові поняття вказаного типу методики, а також роль, місце й умови залучення її елементів на заняттях із дисципліни «Методика викладання української мови». Теоретичні положення проілюстровано конкретними прикладами ситуаційних вправ, апробованих на лекційних, практичних, лабораторних заняттях в закладі вищої освіти. Дослідниця переконує в ефективності системного й послідовного їх використання. Предметом зацікавлення науковиці в перспективі є теоретичне обґрунтування й розроблення системи тестового контролю на засадах ситуаційної методики.

Ключові слова: *методика викладання української мови, майбутній учитель української мови, методична компетентність, ситуаційна методика, ситуаційний підхід, принцип ситуаційності, ситуаційний метод, ситуаційні вправи, ситуаційні завдання*

Постановка проблеми. Глобальні й локальні суспільні трансформації завжди були передумовою зрушень в окремих галузях. Педагогічна галузь є особливо чутливою до змін у соціумі, що зумовлює її розвиток, супроводжуваний системою науково-дослідницьких проєктів. Процеси глобалізації, євроінтеграції, технологізації, цифровізації в українському суспільстві мають потужний вплив на розвиток спеціальних галузевих методик, зокрема методику формування майбутнього вчителя української мови. Перед науковцями постає проблема підготовки сучасного вчителя, рівень професійності якого має відповідати вимогам часу і критерію конкурентоспроможності.

Оскільки основою підготовки майбутнього вчителя є формування методичної компетентності, то саме в це русло скерована увага багатьох науковців через осмислення діяхронійної та синхронійної освітніх парадигм: дослідники не заперечують цінності традиційних концепцій щодо формування методичної компетентності вчителя, а проте наголошують на врахуванні сучасних викликів суспільства та особливостей сучасної освіти й сучасного учня.

Мета дослідження - обґрунтувати сутність елементів ситуаційної методики та їх місце й роль у процесі формування методичної компетентності майбутнього вчителя на заняттях із дисципліни «Методика викладання української мови».

Аналіз попередніх досліджень. В історії української науково-педагогічної галузі ситуаційні методики мають затребуваний характер. Свідченням цього є низка концепцій, що репрезентує позитивні результати залучення елементів ситуаційної методики до освітнього процесу. Дослідники аналізують її засадничі положення (Сидоренко, Чуба, 2001; Сурмін, 2005); пропонують шляхи реалізації в закладах середньої (Бондаренко, 2017; Галаєвська, 2011; Шевцова, 2004) та вищої (Гребенькова, 2018; Козак, 2015;

Товканець, 2011) освіти; переконують у необхідності опертя на ситуаційний підхід до навчання (Курах, Пономаренко, Шульженко, 2022), використання ситуаційного методу (Голуб, 2013; Гребенькова, 2018; Товканець, 2011; Філімонова, 2021), активного залучення до навчального процесу системи ситуаційних вправ чи завдань (Зозульов, Язвінська, Цапук, 2021). Науковці розкривають природу і зміст ситуаційної методики, описують умови використання, прогнозують результати освітньої діяльності, доводять позитивний вплив на організацію освітнього процесу та якісне формування професійних знань, умінь, навичок, цінностей, досвіду здобувача.

Зважаючи на мету дослідження – обґрунтування сутнісних характеристик ситуаційної методики, її ролі й місця у процесі формування методичної компетентності вчителя української мови - цінними виявилися наукові розвідки, що за основу мають інтеграцію ситуаційного й компетентнісного підходів. До прикладу, В. Вітюк пропонує використання ситуаційних вправ як шлях формування правописної компетентності здобувачів освіти (Вітюк, 2020), Н. Курах, О. Пономаренко, Ю. Шульженко – граматичної компетентності (Курах, Пономаренко, Шульженко, 2022), Л. Лук'яник, О. Ляшецька – комунікативної компетентності (Лук'яник, Ляшецька, 2021).

Ситуаційна методика задля формування методичної компетентності майбутнього вчителя української мови - це окремий напрям теоретичних досліджень і практичних результатів, що зумовлюють інтеграцію ситуаційного, компетентнісного та професійно орієнтованого підходів.

Так, у наукових працях Г.Строганової (Строганова, 2011) спостерігаємо тенденцію активного залучення ситуаційного підходу як регулятора професійної системи навчання й чинника вдосконалення фахової підготовки майбутнього вчителя української мови. Особливу роль у використанні ситуаційних завдань дослідниця відводить практичним заняттям, де здобувачі набувають досвіду професійного спілкування, оволодівають засобами планування уроків, формують уміння порівнювати ефективність використаних методів, прийомів, засобів навчання, прогнозувати результати залучення ситуаційних вправ у шкільному курсі української мови.

У власному науковому доробку ми також обстоюємо активне використання елементів ситуаційної методики, зокрема професійно орієнтованих ситуацій, як засобу формування методичної (лінгвометодичної) компетентності майбутнього вчителя-філолога в умовах освітньої програми в закладі вищої освіти. На наш погляд, грамотне і системне використання професійно орієнтованих ситуацій на лекційних, практичних, лабораторних заняттях є передумовою успішного проходження здобувачами виробничої практики (Дружененко, 2024).

Аналізуючи наукову базу з досліджуваної проблеми, ми зосередили увагу не тільки на теоретичному обґрунтуванні використання ситуаційної методики у процесі фахової підготовки вчителя української мови, але й на практичному аспекті. У методичному посібнику Л.Шевцової, О.Кучерук (Шевцова, Кучерук, 2024) запропоновано деякі ситуаційні завдання для практичних занять із методики навчання української мови, що відповідають темам навчальної програми і спрямовані на формування методичної компетентності фахівця.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що будь-яка методична система навчання має структурні елементи - принципи, методи, прийоми, засоби, форми. Названі елементи, що підпорядковані ситуаційному підходу та використані в конкретній навчальній ситуації, будемо називати елементами ситуаційної методики (ситуаційної методичної системи), до прикладу: *принцип ситуаційності, ситуаційний метод, ситуаційна вправа, ситуаційне завдання*.

У виробленні власної траєкторії залучення елементів ситуаційної методики до процесу формування методичної компетентності майбутнього вчителя української мови, а також чіткого розуміння місця, ролі їх у фаховій підготовці здобувача апелюємо до результатів наукових досліджень, адаптуємо їх до нашої наукової і, відповідно, керуємося деякими висновками, зокрема:

1. Ситуаційний принцип - вихідне положення, що визначає зміст, організаційні форми, методи, засоби навчальної роботи на основі ситуації - змодельованої чи реальної. У межах нашого дослідження це професійно орієнтована навчальна ситуація, що максимально наближує до реальних умов майбутньої діяльності: ситуацію викладач подає у вигляді мініпроблеми - здобувачі набувають знань, умінь у результаті творчої або дослідницької діяльності. Реалізація принципу ситуаційності відбувається через використання інших елементів - ситуаційних методів, ситуаційних вправ і завдань, а також форм їх упровадження.

2. Ситуаційні методи - це способи організованої роботи учасників освітньої діяльності на основі ситуаційних вправ і завдань. Усвідомлюємо важливий момент для нашого дослідження: в основі ситуаційного методу лежать прийоми аналізу навчальної ситуації (проблемний, системний, конструктивний, праксеологічний, прогностичний), а також опису, моделювання, експериментування, проблемності, прогнозування, інверсії, програвання, дискутування, узагальнення, обґрунтування, контрольних запитань, систематизації, проектування, редагування, вибору, диференціації, обговорення, аргументування, порівняння, доповнення, коментування тощо. Урахування розмаїття прийомів ситуаційного методу дає розуміння широких можливостей формування методичної компетентності майбутнього вчителя української мови, зокрема моделювання системи ситуаційних вправ і завдань.

3. Ситуаційні вправи і завдання - елементи ситуаційної методики, які мають на меті відпрацювати, систематизувати, узагальнити вчуваний методичний матеріал; сформувати у здобувача вміння послуговуватися методичним інструментарієм у конкретних професійних ситуаціях; допомогти здобути професійний досвід у процесі висловлювання власних думок і припущень, досліджень, обговорень, презентацій, програвань, створення власних продуктів тощо; розвинути ціннісний сегмент методичної діяльності та позитивне ставлення до інструментів ситуаційної методики. В основі ситуаційних вправ і завдань - методична ситуація, яка не тільки зумовлює розв'язання проблеми, а й активізує систему набутих знань, умінь і навичок. У своїй роботі послуговуємося класифікаціями ситуаційних вправ і завдань авторів Н.Бондаренко, Л.Строганової, Л.Шевцової, які ми зіставили в одній зі своїх наукових розвідок (Дружененко, 2024). Переконані, що різноманітні за класифікаційними ознаками ситуаційні вправи і завдання можуть мати місце на заняттях із методики викладання української мови, оскільки кожна спрямована на досягнення конкретної мети, що координується зі складниками методичної компетентності.

4. Домінантними формами реалізації елементів ситуаційної методики задля формування методичної компетентності майбутнього вчителя української мови є інтерактивні форми, коли здобувачі працюють у парах, трійках, командах, до прикладу: ділова або рольова гра, дискусія, проєкт (аналітичний, дослідницький, творчий, пошуковий, прогностичний), тренінг. Залучаємо й індивідуальні (неінтерактивні) форми навчання – переважно для виконання самостійної роботи або тестового контролю.

5. Обов'язковими умовами впровадження елементів ситуаційної методики на заняттях вважаємо: а) відповідність змістовому компоненту програми з дисципліни "Методика викладання української мови" та програми з української мови шкільного курсу; б) інтеграцію ситуаційного підходу з професійно орієнтованим і, відповідно, максимальне наближення до майбутньої професійної діяльності; в) інтеграцію ситуаційного підходу з компетентнісним і як результат - досягнення мети формування методичної компетентності майбутнього вчителя української мови; г) послідовне й систематичне використання різноспрямованих ситуаційних вправ і завдань, що дає можливість повною мірою охопити формування методичних умінь і навичок та досягти належних результатів; д) урахування сутності поняття *методична компетентність учителя української мови* та її складників - загальнометодичного та лінгвометодичного - задля масштабного залучення елементів ситуаційної методики, що спрямовані, з одного боку, на засвоєння здобувачем системи знань, формування вмінь розв'язувати пропонувані професійні ситуації, а з іншого - задля розвитку навичок створювати власні продукти з навчання української мови у ЗЗСО на основі елементів ситуаційної методики.

6. Щодо місця елементів ситуаційної методики у процесі формування методичної компетентності майбутнього вчителя української мови, то передусім це лекційні, практичні, лабораторні заняття, самостійна робота і навіть модульний та підсумковий контроль. Завдання викладача - розробити і запропонувати оптимальний варіант ситуаційної вправи чи завдання відповідно до теми, мети та типу освітньої діяльності.

Наведемо деякі приклади реалізації елементів ситуаційної методики на заняттях із дисципліни «Методика викладання української мови в школі».

І. Домінантною метою використання навчальних ситуацій під час лекційних занять є усвідомлення нової методичної термінології, формування вмінь диференціювати види (типи) одного поняття або абсолютно різні поняття, обґрунтовувати правильність методичних тверджень, розвивати уважність, точність у використанні слів-термінів тощо. До прикладу:

Тема 1. Сучасний урок української мови.

Після ознайомлення здобувачів із кейсом про урок як основну форму навчання, класифікації уроків, компетентнісну парадигму сучасного уроку української мови тощо пропонуємо навчальну ситуацію.

Ситуація А. Готуючись до уроку, учитель розробив конспект, у якому зазначив тему, мету, очікувані результати, тип уроку, використані методи і прийоми навчання, перебіг уроку, його структурні елементи. При цьому вказав тип уроку - комбінований. Поміркуйте і висловіть власну думку щодо методичного вибору вчителем типу уроку.

Ситуація Б. Учитель змодельовав урок, у якому визначив етапи: організаційно-мотиваційний, цілепокладання, цілереалізація, рефлексивно-оцінюючий. Поміркуйте, які назви етапів уроку вжито аноморфативно. Відредагуйте.

Тема 2. Дидактичні основи навчання української мови у школі.

Після ознайомлення з кейсом про основні підходи, методи, прийоми, засоби, форми, технології навчання пропонуємо професійну ситуацію.

Ситуація А. На уроці задля кращого запам'ятовування виучуваного матеріалу вчитель пропонує учням ключ «Де ти з'їси цю чашу жиру?» Поміркуйте, за допомогою якого методу (усний виклад учителем матеріалу, бесіда, спостереження над мовою, метод роботи з підручником, метод вправ) це можна зреалізувати. Аргументуйте вибір.

Ситуація Б. Під час виступу на круглому столі вчитель поділився науковими результатами про використання елементів ситуаційної методики під час викладання української мови у школі, при цьому зазначив: «Ситуаційний метод - це ефективний засіб формування предметної компетентності з української мови». Поміркуйте, у чому помилився вчитель, і відредагуйте репліку.

II. Мета використання елементів ситуаційної методики на практичних заняттях - закріпити теоретичний матеріал на практиці; розвинути методичні вміння формулювати тему й мету уроку, завдання до вправ та навчальних бесід; користуватися програмами з української мови; добирати оптимальні методи, прийоми, засоби, технології навчання відповідно до теми й мети уроку; обґрунтовувати методичний вибір; усвідомлювати координацію вправ та видів компетентності, яку формує вчитель; комбінувати форми навчальної діяльності на уроці; розвивати професійне чуття в добірї ефективних вправ до вивчуваної теми (кількість і якість) тощо. До прикладу:

Тема 1. Дидактичні засади викладання української мови в ЗЗСО.

Ситуація А. Ви як учитель української мови поставили за мету зреалізувати на уроці текстоцентричний підхід до навчання. Для цього ви дібрали такий текст (текст подає викладач). **Завдання.** Об'єднайтеся по четверо. Ознайомтеся з текстом і сформулюйте кілька варіантів завдань до нього. Поміркуйте, під час вивчення якої теми (яких тем) доцільно використати сформульовані вами завдання.

Ситуація Б. Учитель має на меті пояснити новий матеріал із теми «Іменники спільного роду» (6 клас). **Завдання.** Об'єднайтеся в пари. Сконструйте два навчальні тексти, що демонструють описово-розповідний та проблемний характер викладу вчителем нового матеріалу. Представте їх в аудиторії як учитель (ділова гра).

Тема 2. Методика викладання синтаксису у школі.

Ситуація. Вам як учителю треба організувати роботу з реченням біля дошки. **Завдання.** Запропонуйте правильну послідовність кроків для цього виду навчальної діяльності (непослідовний порядок дій учителя викладач подає в довідці). «Програйте» фрагмент уроку в аудиторії.

III. Мета залучення елементів ситуаційної методики на лабораторних заняттях - дослідити використання методичного інструментарію інших учителів; проаналізувати грамотність і доречність послуговування методами, прийомами, засобами, технологіями, формами навчання; порівняти варіанти фрагментів уроків різних учителів з однієї теми; шляхом експериментування вдосконалити запропонований конспект уроку; змодельовати власний урок чи його фрагмент за обраною темою та вказаними методичними умовами тощо. **Завдання викладача на лабораторних заняттях** - не лише сформувати методичні вміння й навички, але й розвинути професійний смак. До прикладу:

Тема 1. Сучасний урок української мови: зміст і структура.

Ситуація А. На етапі цілереалізації організувати роботу з вивчення нового матеріалу (тема «Написання не з різними частинами мови») вчитель пропонує у такий спосіб: «Розгорніть підручники. Прочитайте теоретичний матеріал параграфа». **Завдання.** Об'єднайтеся в пари. Обговоріть запропонований учителем варіант реалізації етапу вивчення нового матеріалу. Спрогнозуйте досягнення мети. Запропонуйте більш ефективні варіанти.

Ситуація Б. На конкурс «Учитель року – 2025» учителі підготували конспекти уроків з теми «Прикметник як частина мови» (6 клас). **Завдання.** Об'єднайтеся по четверо. Ознайомтеся їх текстами конспектів. Порівняйте їх. Проаналізуйте перебіг уроків, використання методів, прийомів, засобів, технологій, форм навчання, доречність системи вправ і завдань. Який із них вам видався більш ефективним? Аргументуйте.

Ситуація В. Ви готуєтеся до проведення компетентісного уроку з теми «Словосполучення» у 5 класі. **Завдання.** Розмістіть запропоновані вправи у тій послідовності, яка, на ваш погляд, буде оптимальною. Обґрунтуйте вибір. Які із переліку вправ ви не використали? Чому? Запропонуйте власні вправи.

Ми проілюстрували деякі ситуаційні вправи і завдання, спрямовані на формування методичної компетенції під час лекційних, практичних, лабораторних занять. Переконані, що ситуації, максимально наближені до мабутньої професійної діяльності, полегшують осмислення теоретичного матеріалу, сприяють їх системному засвоєнню та формуванню належного рівня вмінь, навичок використання методичного інструментарію в майбутній професійній діяльності, оптимізують загальний процес підготовки майбутнього вчителя української мови. У перспективі - теоретичне обґрунтування та розроблення системи тестових завдань для поточного і підсумкового контролю з дисципліни «Методика викладання української мови» на засадах ситуаційної методики.

Список використаних джерел

- Бондаренко, Н. (2017). Ситуаційні вправи на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*, 2, 2-7.
- Вітюк, В. В. (2020). Використання кейс-методу в процесі формування правописної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Virtus*, 40, 77-80.

- Галаєвська, Л. В. (2011). Ситуативні завдання у формуванні культури спілкування на уроках української мови в старшій школі. *Українська мова і література в школі*, 6, 22-27.
- Голуб, Н. Б. (2013). Ситуаційний метод на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*, 7, 18-24.
- Гребенькова, Г. В. (2018). *Кейс-метод у професійному навчанні*. Взято з <http://www.nmc.od.ua/wpcontent/uploads/2011/01/>
- Дружененко, Р. С. (2024). Професійно орієнтовані навчальні ситуації на заняттях із методики викладання української мови як передумова успішної педагогічної практики майбутнього вчителя-філолога. *Витоки педагогічної майстерності*, 34, 56-62.
- Зозульов, О., Язвінська, Н., Цапук, О. (2021). *Маркетинг: ситуаційні вправи (кейси) та практичні завдання: навч.-метод. посіб.* Київ: НТУУ «КПІ».
- Козак, Л. В. (2015). Кей-метод у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності. *Освітологічний дискурс*, 3 (11), 153-162.
- Курах, Н., Пономаренко, О., Шульженко, Ю. (2022). Ситуативний підхід у методиці формування граматичної компетентності. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 53, 2, 146-151.
- Лук'яник, Л. В., Лящевська, О. І. (2021). Система ситуаційних завдань для розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів на уроках української мови. *World science: problems, prospects and innovations*, 509-518.
- Сидоренко, О., Чуба, В. (Упоряд.). (2001). *Ситуаційна методика навчання: теорія і практика*. Київ: Центр інновацій та розвитку.
- Строганова, Г. М. (2011). Ситуативний підхід до професійної підготовки вчителя української мови. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 6, 719-724. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2011_6_108
- Сурмін, Ю. П. (2005). Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. В кн. В. М. Бебик (Ред.), *Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології*: кол. монографія (с. 173-199). Київ: МАУП.
- Товканець, Г. (2011). Особливості застосування кейс-методу у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*, 20, 148-150.
- Філімонова, Т. (2021). Кейс-технології у процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 35, 6, 222-226.
- Шевцова, Л., Кучерук, О. (2024). *Методика навчання української мови: практичні заняття: навчально-методичний посібник*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
- Шевцова, Л. (2004). *Методика застосування мовленнєвих ситуативних завдань: метод. посіб.* Житомир: Меркурій.

References

- Bondarenko, N. (2017). Sytuatsiyni vpravy na urokakh ukayins'koyi movy [Situational exercises in Ukrainian language lessons]. *Ukrayins'ka mova i literatura v shkoli [Ukrainian language and literature at school]*, 2, 2-8 [in Ukrainian].
- Druzenenko, R. S. (2024). Profesiyno oriyentovani navchal'ni sytuatsiyni na zanyattiyakh iz metodyky vykladannya ukayins'koyi movy yak peredumova uspishnoyi pedahohichnoyi praktyky maybutn'oho vchytelya-filoloha [Professionally oriented learning situations in classes on the methodology of teaching the Ukrainian language as a prerequisite for successful pedagogical practice of a future philologist teacher]. *Vytoky pedahohichnoyi maysternosti [Origins of pedagogical mastery]*, 34, 56-62 [in Ukrainian].
- Halayevs'ka, L. V. (2011). Sytuatyvni zavdannya u formuvanni kul'tury spilkuvannya na urokakh ukayins'koyi movy v starshiy shkoli [Situational tasks in the formation of a culture of communication in Ukrainian language lessons in high school]. *Ukrayins'ka mova i literatura v shkoli [Ukrainian language and literature in school]*, 6, 22-27 [in Ukrainian].
- Holub, N. B. (2013). Sytuatsiynyy metod na urokakh ukayins'koyi movy [Situational method in Ukrainian language lessons]. *Ukrayins'ka mova i literatura v shkoli [Ukrainian language and literature in school]*, 7, 18-24 [in Ukrainian].
- Hreben'kova, H. V. (2018). *Keys-metod u profesynomu navchanni [Case method in professional training]*. Retrieved from <http://www.nmc.od.ua/wpcontent/uploads/2011/01/> [in Ukrainian].
- Filimonova, T. (2021). Keys-tekhnoholihiy u protsesi pidhotovky maybutn'oho vchytelya pochatkovykh klasiv [Case technologies in the process of training a future primary school teacher]. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk [Current issues of the humanities]*, 35, 6, 222-226 [in Ukrainian].

- Kozak, L. V. (2015). Key-metod u pidhotovtsi maybutnikh vykladachiv do innovatsynoyi profesynoyi diyal'nosti [Key method in preparing future teachers for innovative professional activity]. *Osvitohichnyy diskurs [Educational discourse]*, 3 (11), 153-162 [in Ukrainian].
- Kurakh, N., Ponomarenko, O., & Shul'zhenko, Yu. (2022). Sytuatyvnyy pidkhid u metodytsi formuvannya hramatychnoyi kompetentnosti [Situational approach in the methodology of forming grammatical competence]. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk [Current issues of the humanities]*, 53, 21, 46-151 [in Ukrainian].
- Luk'yanyk, L.V., & Lyashets'ka, O.I. (2021). Systema sytuatsynykh zavdan' dlya rozvytku komunikatyvnoyi kompetentnosti uchniv pochatkovykh klasiv na urokakh ukrayins'koyi movy [A system of situational tasks for the development of communicative competence of primary school students in Ukrainian language lessons]. *World science: problems, prospects and innovations*, 509-518 [in Ukrainian].
- Strohanova, H. M. (2011). Sytuatyvnyy pidkhid do profesynoyi pidhotovky vchytelya ukrayins'koyi movy [A situational approach to the professional training of a Ukrainian language teacher]. *Filolohichni studiyyi. Naukovyy visnyk Kryvoriz'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu [Philological studies. Scientific Bulletin of the Kryvyi Rih State Pedagogical University]*, 6, 719-724. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2011_6_108 [in Ukrainian].
- Sydorenko, O., & Chuba, V. (Comps.). (2001). *Sytuatsiyna metodyka navchannya: teoriya i praktyka [Situational learning methodology: theory and practice]*. Kyiv: Tsentr innovatsiy ta rozvytku [in Ukrainian].
- Surmin, Yu. P. (2005). Metod analizu sytuatsiy (Case study) ta yoho navchal'ni mozhlyvosti [Method of situation analysis (Case study) and its educational possibilities]. In V. M. Bebyk (Ed.), *Hlobalizatsiya i Bolons'kyy protses: problemy i tekhnolohiyi [Globalization and the Bologna process: problems and technologies]: monohrafiya* (pp. 173-199). Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
- Tovkanets', H. (2011). Osoblyvosti zastosuvannya keys-metodu u protsesi profesynoyi pidhotovky maybutn'oho fakhivtsya [Peculiarities of using the case method in the process of professional training of a future specialist]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Pedahohika. Sotsial'na robota [Naikovyy visnyk of Uzhhorod National University. Pedagogy. Social work]*, 20, 148-150 [in Ukrainian].
- Shevtsova, L., & Kucheruk, O. (2024). *Metodyka navchannya ukrayins'koyi movy: praktychni zanyattya [Methodology of teaching the Ukrainian language: practical classes]: navchalno-metodychnyy posibnyk*. Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. I. Franka [in Ukrainian].
- Shevtsova, L. S. (2004). *Metodyka zastosuvannya movlennyevykh sytuatyvnykh zavdan' [The method of applying speech situational tasks]: metod. posib*. Zhytomyr: Merkuriiy [in Ukrainian].
- Vityuk, V. V. (2020). Vykorystannya keys-metodu v protsesi formuvannya pravopysnoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv pochatkovoyi shkoly [Using the case method in the process of forming spelling competence of future primary school teachers]. *Virtus*, 40, 77-80 [in Ukrainian].
- Zozul'ov, O., Yazvins'ka, N., & Tsapuk, O. (2012). *Marketynh: sytuatsiyni vpravy (keysy) ta praktychni zavdannya [Marketing: situational exercises (cases) and practical tasks]: navch.-metod. posib*. Kyiv: NTUU «KPI» [in Ukrainian].

DRUZHENENKO R.

Boris Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine

ELEMENTS OF SITUATIONAL METHODOLOGY IN THE SYSTEM OF FORMING METHODOLOGICAL COMPETENCE OF A UKRAINIAN LANGUAGE TEACHER

The scientific work is devoted to the study of elements of situational methodology in the system of professional training of future teachers of the Ukrainian language, in particular, the formation of their methodological competence. The analysis of the source base on the topic of the study confirmed the sought-after nature of the situational methodology in the history of the Ukrainian scientific and pedagogical field. In accordance with the goal, the author logically substantiates the basic concepts of the specified type of methodology, as well as the role, place and conditions for involving its elements in classes on the discipline «Methodology of teaching the Ukrainian language». Situational methodology for the formation of methodological competence of a future teacher of the Ukrainian language is a separate area of theoretical research and practical results that lead to the integration of situational, competency-based, and professionally oriented approaches. Principles, methods, techniques, means, forms as elements of a methodological system that are subordinate to the situational approach and used in a specific educational situation are called by the author elements of situational methodology (situational methodological system), for example: the principle of situationality, situational method, situational exercise, situational task. The situational principle is a starting point that regulates the use of elements of situational methodology in classes and contributes to the formation of methodological competence of a future teacher of the Ukrainian language. Theoretical provisions are illustrated by specific examples of situational exercises tested in lectures, practical, and laboratory classes at a higher education institution. The researcher is convinced of the effectiveness of their systematic and consistent use. The subject of interest of the scientist in the future is the theoretical substantiation and development of a test control system based on the situational methodology.

Key words: *Ukrainian language teaching methodology, future Ukrainian language teacher, methodological competence, situational methodology, situational approach, situational principle, situational method, situational exercises, situational tasks*

Стаття надійшла до редакції 05.03.2025 р.

УДК 37.02:001.895:5]:37.014.3

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2025.35.331071](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2025.35.331071)

МАРИНА ДЯЧЕНКО-БОГУН
ORCID: 0000-0002-1209-2120

ЛЮДМИЛА ГОМЛЯ
ORCID: 0000-0002-0462-9338

ТЕТЯНА ШКУРА
ORCID: 0000-0002-5087-369X

ВОЛОДИМИР КРАСОВСЬКИЙ
ORCID: 0000-0002-8302-6593

ВІКТОРІЯ РОКОТЯНСЬКА
ORCID: 0000-0002-7608-0989

ВІТАЛІНА САГАЙДАК
ORCID: 0000-0002-4623-6399

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

У статті здійснено ґрунтовний аналіз інноваційних стратегій навчання природничих дисциплін у Новій українській школі, які базуються на поєднанні інтегративного та діяльнісного підходів, використанні принципів STEM-освіти, а також активному впровадженні сучасних цифрових технологій у навчальний процес. Детально розглянуто їхню роль у розвитку ключових компетентностей учнів, формуванні наукового світогляду, підвищенні рівня засвоєння навчального матеріалу та мотивації до вивчення природничих наук. Особливу увагу приділено значенню цих стратегій у подоланні освітніх втрат, зумовлених наслідками воєнного стану, що впливає на доступність якісної освіти для школярів у різних регіонах країни. Запропоновано конкретні практичні моделі реалізації інноваційних підходів, які можуть бути інтегровані в навчальні програми для різних вікових категорій учнів. Визначено ключові умови ефективного впровадження цих стратегій, зокрема необхідність підготовки педагогів, оновлення змісту освітніх програм, створення сучасної матеріально-технічної бази та залучення цифрових ресурсів для забезпечення гнучкості та безперервності навчального процесу.

Ключові слова: *Нова українська школа, природничі дисципліни, інноваційні стратегії, інтегративний підхід, STEM-освіта, діяльнісний підхід, цифрові технології*

Постановка проблеми та її зв'язок із науковими чи практичними завданнями. Сучасна освіта в Україні переживає період трансформації, зумовлений впровадженням концепції Нової української школи (НУШ), яка спрямована на формування компетентнісного підходу до навчання, розвиток критичного мислення, творчих здібностей та підготовку учнів до життя в умовах швидкозмінного глобалізованого світу. Особливе місце в реалізації цієї концепції посідають природничі дисципліни, адже саме вони формують у здобувачів освіти цілісне уявлення про світ, сприяють розвитку наукового світогляду та екологічної свідомості. Проте традиційні методи викладання природничих наук, що переважно базуються на репродуктивному підході, передачі готових знань та механічному запам'ятовуванні, не відповідають сучасним вимогам і потребам учнів XXI століття. Це створює проблему, яка полягає у необхідності пошуку та впровадження інноваційних стратегій навчання, здатних забезпечити ефективне засвоєння природничих дисциплін у контексті НУШ.